

Pandalevski se cam temea de Rudin și, prudent, căuta să-i fie pe plac. Volințev se afla în niște relații ciudate cu el. Rudin îl numea „cavaler“ și îl lăuda peste poate și când era și când nu era de față; dar Volințev nu putea să-l aibă la inimă, și de câte ori Rudin începea, în prezența lui, să îi etaleze meritele, simțea fără să vrea nerăbdare și ciudă. „Oare nu-și bate joc de mine?“ se întreba el simțind un freamăt dușmănos în inimă. Volințev încerca să se biruie, dar era gelos pe el din pricina Nataliei. După cum și Rudin, deși îl saluta întotdeauna foarte afabil pe Volințev, deși îl numea „cavaler“ și împrumuta bani de la el, era departe de a-l simpatiza. Ar fi greu de spus ce anume simțeau acești doi oameni când, strângându-și prietenește mâinile, se priveau în ochi...

Basistov continua să îl venereze pe Rudin și să îi prindă din zbor fiecare cuvânt. Rudin nu-i prea dădea atenție. Într-un rând, s-a întâmplat să petreacă o dimineață întreagă cu el, au discutat despre cele mai importante probleme și îndatoriri ale omenirii, trezindu-i cel mai viu entuziasm, dar după aceea l-a abandonat... Probabil că numai declarativ căuta suflete curate și devotate. Cu Lejnev, care începuse să vină pe la Daria Mihailovna, aproape că nici nu vorbea și părea că îl evită. Lejnev era și el rece față de Rudin, dar nu-și spunea până la capăt părerea despre el, și acest lucru o frământa mult pe Alexandra Pavlovna. Ea îl admira pe Rudin, dar, în același timp, avea încredere în Lejnev.

În casa Dariei Mihailovna toată lumea se supunea toanelor lui Rudin: îi erau îndeplinite și cele mai mici

dorințe. Programul ocupațiilor de peste zi depindea de el. Nu se plănuia nici o *partie de plaisir*¹ fără el; de altfel, el nici nu era mare amator de ieșiri și de distracții, oricare ar fi fost ele, și lua parte la ele precum adulții la jocurile de copii, cu o bunăvoință duioasă și ușor plictisită. În schimb, se amesteca în toate: discuta cu Daria Mihailovna dispozițiile referitoare la moșie, la educarea copiilor, la gospodărie, în general, la toate treburile; îi asculta intențiile, nu arăta dezinteres nici față de lucrurile mărunte, propunea schimbări și venea cu idei noi. Daria Mihailovna se arăta entuziasmată – dar atât. În ceea ce privește gospodăria, ea nu ieșea din ceea ce o sfătuia administratorul ei, un bătrân ucrainean blajin, chior și șmecher. „Găina bătrână face supa bună“, spunea acesta cu un zâmbet șiret și molcom, făcând cu singurul său ochi.

Ce excepția Dariei Mihailovna, Rudin nu discuta cu nimeni atât de des și de mult cum o făcea cu Natalia. Îi dădea pe ascuns cărți, îi încredința planurile lui, îi citea primele pagini din articole și lucrări pe care avea de gând să le scrie. Sensul acestora îi rămânea deseori inaccesibil Nataliei. Oricum, Rudin nici nu părea foarte preocupat ca ea să înțeleagă, ci doar să îl asculte. Apropierea lui de Natalia nu prea era pe placul Dariei Mihailovna. „Ei, n-are decât să stea la palavre cu el la țară, își spunea ea. Îl amuză, ca o copilă. Nu e cine știe ce nenorocire, se mai deșteaptă și ea totuși... La Petersburg schimb eu foaia...“

1. Distracție (fr.).

Daria Mihailovna se înșela. Natalia nu stătea de vorbă cu Rudin ca o copilă; ea îi asculta cu nesaț cuvintele, se străduia să le pătrundă înțelesul, își supunea ideile și îndoielile judecății lui; el era mentorul, călăuza ei. Deocamdată, Nataliei îi clocotea numai mintea... dar un cap tânăr nu clocotește multă vreme doar el singur. Ce dulci clipe petrecea Natalia atunci când, așa cum se-ntâmpla, în grădină, pe bancă, în umbra diafană și discontinuă a unui frasin, Rudin începea să îi citească din *Faust* de Goethe, din Hoffmann, sau scrisorile Bettinei, sau din Novalis, oprindu-se tot timpul și deslușindu-i ceea ce i se părea a fi neclar pentru ea! Ea vorbea prost germana, ca mai toate domnișoarele noastre, dar o înțelegea bine, iar Rudin era fascinat de poezia germană, de lumea romantică și filozofică germană, și o atrăgea pe acele tărâmurii tainice. Misterioase, minunate, ele se deschideau în fața privirii ei atente; din paginile cărții pe care Rudin o ținea în mână, râuri de figuri încântătoare, de idei noi și luminoase pătrundeau reverberând în sufletul și în inima ei ce fremăta de nobila bucurie a simțămintelor înalte și, pe tăcute, se isca și se aprindea divina scânteie a extazului...

— Spuneți-mi, Dmitri Nikolaici, începu ea odată șezând lângă fereastră și lucrând la gherghef, la iarnă plecați la Petersburg, nu?

— Nu știu, răspuse Rudin lăsând pe genunchi cartea pe care o răsfoia. Dacă o să am cu ce, plec.

Vorbea fără vlagă: se simțea obosit și lăncezise încă de dimineață.

— Dumneavoastră? Nu pot să-mi închipui că nu veți găsi.

Rudin clătină din cap.

— Așa îți închipui dumneata!

Și se uită într-o parte cu o privire grăitoare. Natalia vru să spună ceva, dar se stăpâni.

— Uite, vezi mărul acela, încep Rudin și îi arată cu mâna spre fereastră. S-a frânt de greutate și de prea multe roade. E emblema fidelă a geniului...

— S-a frânt fiindcă n-a avut sprijin, replică Natalia.

— Eu te înțeleg, Natalia Alexeevna, dar pentru om nu e așa de ușor să-l găsească, sprijinul ăsta.

— Mie mi se pare că afecțiunea celorlalți... oricum, singurătatea...

Natalia se fâstâci ușor și se înroși.

— Și ce o să faceți iarna la țară? adăugă ea repede.

— Ce o să fac? O să termin un articol mare, știi care, despre tragic în viață și în artă – ți-am spus planul lui alaltăieri – și o să ți-l trimit.

— Și îl publicați?

— Nu.

— Cum nu? Atunci pentru cine o să munciți?

— Fie și pentru dumneata.

Natalia lăsă ochii în jos.

— E ceva ce mă depășește, Dmitri Nikolaici!

— Îmi permiteți să întreb despre ce este articolul? Întrebă sfios Basistov, care ședea ceva mai departe.

— Despre tragic în viață și în artă, repetă Rudin. Uite, și domnul Basistov o să citească. De altfel, nu mi-am conturat încă deloc ideea principală. Nu mi-am lămurit până acum nici mie sensul tragic al dragostei.

Rudin vorbea des și cu plăcere despre dragoste. La început, numai auzind cuvântul dragoste, *mademoiselle* Boncourt tresărea și ciulea urechile ca un bătrân cal de regiment la auzul goarnei, dar pe urmă s-a obișnuit și doar, câteodată, își țuguia buzele și priza tabac.

— Mie mi se pare, observă cu sfială Natalia, că tragicul în dragoste este iubirea nefericită.

— Nicidecum! obiectă Rudin. Asta e mai degrabă fața comică a dragostei... Chestiunea asta trebuie pusă cu totul altfel... trebuie sondată mai adânc... Dragostea! continuă el. Totul e taină la ea: cum vine, cum crește, cum piere. Ori apare brusc, fără puțință de îndoială, cu bucurie, precum ziua; ori mocnește îndelung, ca focul sub cenușă, și răzbate în inimă ca o flacără când totul a fost deja distrus; ba se târăște în inimă ca un șarpe, ba sare brusc de-acolo... Da, da; e o problemă serioasă. Dar cine iubește în timpurile noastre? Cine cutează să iubească?

Și Rudin căzu pe gânduri.

— Dar ce e cu Serghei Pavlici, de nu se mai vede? Întrebă el deodată.

Natalia se înroși și se aplecă deasupra gherghefului.

— Nu știu, șopti ea.

— Ce om minunat, nobil! zise Rudin ridicându-se. Este unul dintre cele mai reușite tipuri de nobil rus...

Mademoiselle Boncourt se uită la el pieziș cu ochisorii ei de franțuzoaică. Rudin începu să umble prin odaie.

— Ați observat, începu el întorcându-se brusc pe călcâie, că de pe stejar, și stejarul e un copac viguros, frunzele bătrâne cad doar atunci când încep să apară cele tinere?

— Da, zise vorbind rar Natalia, am observat.

— Exact așa se întâmplă și cu dragostea bătrână într-o inimă puternică: e deja pe moarte, dar se mai ține încă; doar o alta, nouă, o poate readuce la viață.

Natalia nu răspunse nimic. „Ce-o însemna asta?“ se întrebă în gând. Rudin se opri, își dădu părul pe spate și se depărtă.

Iar Natalia se duse în odaia ei. Șezu mult timp pe pat, nedumerită, se gândi îndelung la cuvintele lui Rudin și, deodată, își împreună strâns mâinile și începu să plângă amar. De ce plângea, Dumnezeu știe! Nu știa nici ea de ce o podidiseră așa deodată lacrimile. Le ștergea, și ele șiroiau din nou, repede, ca o apă de izvor care se strânsese demult.

În aceeași zi, Alexandra Pavlovna avu și ea o discuție cu Lejneve despre Rudin. La început, el nu spunea nimic; dar ea hotărî să nu se lase.

— Văd că Dmitri Nikolaici nu-ți place nici acum, zise ea. Intenționat nu te-am întreat, dar ai avut deja timp